

Kartinformasjon

- Parkering
- Rasteplass
- Severdighet
- Fornminne
- Utkikspunkt
- Tursti fottur
- Ski vinterløype
- Gapahuk
- Fabrikkstur
- Ustedalsfjorden Rundt

Fekjo kulturminnepark
Området har vært i bruk i lange tider. Både den 1100 år gamle gravplassen med omkring 20 graver og de mange kullgropene vitner om det. Minneparken prydes av kunstmontasjer og lydkunstinstallasjoner som ble laget av lokal kunstner Gunnveig Nerol og perkusjonist Terje Isungset i 2001. «Hus for vindteikningar og klangfargar» lager lyd når vær og vind får røre ved dem.

Tuftebrui
Tuftebrui ble trolig opprinnelig oppført i 1884/1885. I 1985 ble det bygget en ny bru så lik den gamle som mulig, både konstruksjons- og utseendemessig. Tuftebrui ligger helt i enden av i Ustedalsfjorden Rundt, som er en yndet turrute sommer som vinter.

Geilojordet
Geilojordet er et koselig tun i sentrum av Geilo med hus fra 1700- og 1800-tallet, samt lekeapparater for barn. Om sommeren er det utendørs kafé, utstillinger på låven og gårdsdyr. I tillegg tilbys fortellereteater der du møter en gårdsgutt/-jente fra 1880-årene som forteller hvordan de levde på gårdene før i tiden. Geilojordet holder åpent alle dager fra midten av juni til medio august.

www.geilo365.no
info@geilo365.no
Telefon: 32 17 80 20

GEILO365

Guided tur
Ønsker du å bli med inn i fabrikkene, høre historiene direkte fra etterkommerne og se hvordan håndverksradisjonene lever videre, kan du booke en guidet tur gjennom Geilo365. Turen passer perfekt for både barn og voksne, og for grupper på 3-25 personer. Tilrettelegging for større grupper er også mulig.

Skaugum Bestikkfabrikk

Fabrikkutsalget er åpent
Hverdager kl 08:00–15:00 (ofte lenger)

Furusetveien 5, 3580 Geilo
Telefon: 406 10 101
post@skaugum.info – www.skaugum.info

Øyo

Fabrikkutsalget er åpent
Hverdager kl 08:00–16:00 Lørdag kl 10:00–14:00

Øyovegen 32, 3580 Geilo
Telefon: 32 09 09 11
ordre@oeyo.no – www.oeyo.no

Brusletto & Co

Fabrikkutsalget er åpent
Hverdager kl 09:00–15:00 Lørdag kl 10:00–14:00
Juli: Hverdager kl 09:00–16:00 Lørdag kl 10:00–15:00

Lienvegen 123, 3580 Geilo
Telefon: 32 09 69 00
brusletto@brusletto.no – www.brusletto.no

kreatorno (3/05/20) Foto: Terje Bjørnsen, Paul A. Lockhart, Anik Grethe, Emile Holba, Bjørn Furuseth

Jernmalmutvinning

De eldste ljåtypene vi kjenner ble laget av myrmalm, den jernholdige brunrusta jorda i myrene. For å utvinne jernet av malmen trengte man høy temperatur, omtrent 1200 grader. Energikilden var ved og den ble brent til kull i kullgroper. Flere slike groper finnes som kulturminner i Hol i dag.

Myrmalmklumpene ble tørket, ristet og knust og deretter varmet opp med kullet. Når det ble varmt nok, smeltet malmen og samlet seg i en grop. Først fikk man slaggblandet råmetall, så malmen måtte brennes flere ganger før man fikk rent jernmetall. Klumpen med jern ble liggende igjen øverst i ovnen mens slagstoffene rant ned til bunnen eller ble tappet ut av ovnen.

Størkna slagglumper er funnet mange steder i Hol kommune, spesielt i området rundet Ustedalsfjorden. Bare mellom Geilo og Ustaoset er det funnet nesten 100 jernvinneanlegg og 1000 kullgroper.

Funnene tyder på at produksjonen var større enn forbruket. Man antar derfor at jernmalmen også ble brukt som handelsvare, og at jern og ferdigsmidde gjenstander ble byttet mot salt, fisk og korn fra Vestlandet. Jernutvinningen i hallingdalsbygdene har vært viktig for vikingkulturen og den kulturelle blomstringen i høymellomalderen. På Fekjo i Ustedalen er det funnet 20 gravhauger med gravgods av jern som dateres rundt 900 e.Kr. Jernet er nokså sikkert utvunnet fra myrer i nærheten.

Industrieventyret

I gammel tid hadde alle gårder egen smie fordi ljåene var smidd av myrmalm uten herdet egg. Når ljåen var brukt en dag, måtte eggen tynnes eller hamres på nytt for å være skarp til neste dags bruk. Holingene hadde lang smedtradisjon og var tidlig kjent for smedkunstene sine.

På 1500–1600 tallet ble nok utvinningen av jernmalm for tungvint, og man begynte og få jernråstoffet fra store jernverk. Men det var ikke for hver bonde og smi lå fra grunnen av slikt grovt jern, da måtte det særlig dyktige bygdesmeder til. Når de blandet andre metaller som stål inn i jernet, fikk

man ljåegger som kunne slipes for å kvesses. Bondens hverdag ble mye lettere, men smedes ble vanskeligere. Å sveise stål i jernet var svært krevende og ble sett på nærmest som trolldom. Derfor var også smeden vel ansett i bygdene.

Tinndølene hadde ord på seg for å være de beste smedene og de kom over til Hallingdal for å selge varene sine. I 1860 reiste unggutten Sjugurd Endrestøl til Tinn for å lære. Han ble den første profesjonelle smeden i Hol og læremester for de som kom etter. Rundt 1900 bodde det fire smeder ved elva Bardøla i Ustedalen: Sjugurd Endrestøl, Rognald Brusletto, Mikkel S. Haugen, og Knut S. Øyo. De la grunnlaget for det som skulle utvikle seg til jernvarefabrikkene på Geilo.

Kommunevåpenet i Hol har tre ambolter som symboliserer smedkunsten og industrien i bygdelagene i Hol. Den første ambolten var Sjugurd Endrestøl sin, den midterste Knut Øyo og den siste var Knut Medhus sin.

Kraftutbygging

Fem av ljåsmedene i Hol bygde små kraftverk ved smiene sine. Slik ble pionerene i ljåsmiene også pionerer innenfor kraftbyggingen.

I 1915 gikk Rognald Brusletto, Knut Øyo og direktør Josef Klem i Norsk Hotell Kompagnie sammen om å bygge demning i Budalen. Den sto ferdig lille julaften 1916 og sørget for at hotellet, to ljåsmier og noen nærliggende gårder var blant de første i Ustedalen som fikk elektrisitet. Men 29. mai 1917 brast dammen og to millioner kubikkmeter vann flommet ned gjennom Bardøla i løpet av fem timer og tok med seg det meste på sin vei. Vannmassene vasket vekk all fylling på begge sider av jernbanebrua ved Øyo og skinnene hang bare i løse luften. Rognald Brusletto fikk i siste liten stoppet toget som kom fra Bergen, det var et under at ingen menneskeliv gikk tapt.

Brusletto bygde nytt kraftverk i Lauverudfossen som ble åpnet påsken 1920 og gav strøm til både Øyo- og Brusletto-fabrikken. Kraftverket ble utvidet i 1924. I 1931 ble det bygget et kommunalt verk i Djupedalen som gav strøm til hele kommunen. Oslo Lysverkers første kraftstasjon i Hallingdal var Ruud i Hovet og den kom i drift i 1949.

Brusletto & Co

Fra vannhammer til datastyrt design.

Rognald Brusletto (1861-1935) startet i 1880 med produksjon av spinnerokker. I 1896 konstruerte han, i samråd med Sjugurd Endrestøl og Knut Øyo, en vannhammer etter mønster fra de amerikanske putehammerne. Han arbeidet fram modellen selv og fikk vannhammerne støpt ved A. H. Lund i Oslo. Dette var den første maskinhammeren i Hol. Den resulterte i så gode ljåer at Knut Øyo bestilte en egen vannhammer av Rognald året etter. I alt ble det laget ti slike Brusletto-hammere.

Rognald Brusletto var en gründer som mente at en måtte klare å smi hele ljåen ferdig i hammeren, ikke bare grovsmiing. Etter mye prøving og feiling fant han ut at ved å snu ljåen i hammeren fikk han til den formen den skulle ha. Dette ble en bedriftshemmelighet som ga ham et forsprang på konkurrentene og i 1913 utvidet Brusletto med nytt verksted og seks hammere.

Etter ødeleggingene av flommen i 1917, bygde Brusletto nytt kraftverk i Lauverudfossen, men så kom nedgangstidene. Uansett var Rognald alltid en gründer og kom stadig på nye produkter, f.eks. kopieringsdreiebenk for ulike skaft. Brusletto begynte etterhvert å lage hjul og kjøreredskaper, og senere kjøpte de en elektrisk herdeovn.

Siden 1930-tallet har ulike kniver vært Bruslettos hovedprodukt. I 1950 kom den første speiderkniven og til OL i Oslo i 1952 laget Brusletto en OL-kniv som ble produsert i 2000 eksemplarer og som i dag er et verdifullt samleobjekt. De gjentok suksessen til OL i 1994. I 1961 lagde de Hunter-kniven som er solgt i over 600 000 eksemplarer og som fortsatt er i produksjon. Brusletto er i dag landets eldste knivprodusent og ble i 2019 overtatt av Dalema Gruppen.

Øyo

Med fortiden inn i fremtiden.

Gründeren av Øyo AS, Knut Øyo, ble født i 1860. Han gikk i lære hos Sjugurd Endrestøl, men da han ikke fikk ljåene så gode som han ønsket reiste han til Gunnleiksrud i Tinn for å lære mer. I 1882 begynte Knut Øyo så smått for seg selv i Lauverud. Han hadde ikke store startkapitalen, det var klærne på kroppen og ei halv ku. I 1887 kjøpe han Øyo og flyttet dit.

To ganger brant smia, i 1905 og i 1910, og da demningen brast i 1917 forsvant alt i vannmassene. Men hver gang kom han seg på fote igjen, og smia ble påbygget flere ganger gjennom tju- og trettiårene.

I 1927 begynte Øyo AS med produksjon av økser, noe som skulle komme til å få en viktig betydning i bedriftens moderne historie. I 1936 hadde fabrikken en årsproduksjon på 35 000 ljåer, 2300 sigder og løvkniver, 1400 plante-hakker, 3500 knivblader og andre kniver og 17 000 økser.

Sønnene til Knut tok over driften i 1918 og i 1941 forandret de navnet til Brødrene Øyo. I 1971 fikk Brødrene Øyo en avtale med Mustad og Sønn om å flytte all norsk økseproduksjon til Geilo. De innviet et nytt fabrikkbygg på 2000 kvadratmeter og leverte i 1980 om lag 200 000 økser i året. De hadde 70 ansatte og var blant de største industriarbeidsplassene i Hallingdal.

I 1997 innledet Brødrene Øyo en femårig utviklingsplan for å gjøre fabrikken om til en topp moderne industribedrift med datastyrt produksjon. En veldig hammer stanset ut økseemnet med et slag på 1200 tonn, hull til skaftet ble stanset ut med et trykk på 70 tonn. Deretter ble øksa slipt av en robot. Herding, lakkering, skjefting og pakking ble også automatisert. Hele produksjonsprosessen fra råvare til ferdig produkt ble redusert til tre minutter per øks.

Konkurransen fra det utenlandske markedet gjorde at Brødrene Øyo i 2012 måtte flytte produksjonen. Men Øyo lever i dag i beste velgående med femte generasjon på banen. Knut Olavs døtre, Karianne og Katrine, ser nye muligheter med produktutvikling der de tar fortidens historie og merkevare med seg inn fremtiden.

Skaugum Bestikkfabrikk

Med lang tradisjon og vakkert design som varemerke.

Herman Solhaug og Peder Johannesen, som hadde arbeidet hos Øyo AS, startet i 1942 Geilo Jernvarefabrikk A/S i en gammel smie på Geilomo. De gikk etterhvert over til bestikk og kjøkkenutstyr. Herman og broren Pål reiste til Sheffield i England for å studere knivproduksjon. I et nytt fabrikkbygg som sto ferdig i 1947 ble det produsert bordkniver av engelsk type.

Geilo Jernvarefabrikk A/S kom i konflikt med en annen bedrift om varemerket «Märtha». Daværende styreleder og milorg-helt Jens Christian Hauge tok en telefon til sin venn kong Håkon og spurte om de kunne få lov og bruke «Skaugum» som varemerke. Kongen sa JA, og siden har varemerket vært Skaugum.

På 1950-tallet hadde fabrikken 30 ansatte og var blant de første i Norge som innførte lørdagsfri, noe som skyldtes de mange skientusiastene i bedriften. Fabrikken driftes i dag av 3. generasjon Solhaug. Lang tradisjon og vakkert design er Skaugum sitt varemerke.

Skaugum ønsker velkommen til fabrikken der man kan se hvordan det kjente Skaugum-bestikket har vært laget helt siden 1943. Man kan følge prosessen fra støping og fresing via boring og skjefting til polering. Resultatet er ekte, håndlaget kvalitet.

Til Skaugum-fabrikken er barn hjertelig velkomne! Under besøket får de hjelpe til å lage bestikk, og tar med seg en opplevelse de ikke glemmer med det første.

Foreldre som forstyrrer barnas opplevelse vil bli kuttet opp, kokt og benyttet som lim i produksjonen.

